

شناسایی و تحلیل کانون های جرم خیز شهری

قسمت دوم

دکتر محسن کلانتری
(عضو هیئت علمی دانشگاه زنجان)
سرتیپ ۲ پاسدار مهدی توکلی

مخدر دریافتند این مراکز در نواحی شکل گرفته است که مشروب فروشیها و مراکز فساد استقرار یافته است. (Anselin, ۲۰۰۰, p. ۲۲۲)

عده دیگری از صاحب نظران بهم ریختگی فضا و نبود انسجام اجتماعی را عامل اصلی شکل گیری کانونهای جرم خیز دانسته اند. از جمله «اسکوگان» و ما «ماکسی فیلد» اظهار داشتند شرایط محیطی چون وجود ساختمانهای متروک و خالی از سکنه، خرابه ها و مخروبه ها و در کنار آن وجود کجروزی های اجتماعی چون نزاع، شرارت، اشکال مختلف خشونت در ملاعام و یا مصرف مواد مخدر و مشروبات ولگردی باعث افزایش ناامنی و همچنین تشویق و ترغیب افراد به بزهکاری بیشتر در این محدوده ها می شود (Anselin, ۲۰۰۰, p. ۲۲۱).

به نظر می رسد یکی از دلایل فراوانی بزهکاری در این محدوده ها این است که بزهکاران در انتخاب این مکانها در می یابند جامعه و سازمانهای رسمی و غیر رسمی توانایی و امکان کنترل مناسب این محدوده ها را نداشته و لذا در این مکانها امکان مناسب تری برای ارتکاب بزه یا حداقل خطر و تهدید وجود دارد. در این میان «ویسبرد» و «اک» چهار مفهوم اساسی

عده ای از پژوهشگران وجود برخی کاربردها را در شکل گیری کانونهای جرم خیز شهری موثر دانسته اند «شرمن، گارتین و برگر» از جمله کسانی هستند که به ارتباط نوع کاربری و شکل گیری کانونها اشاره نموده اند (Sherman, ۱۹۸۹). همچنین «ران سک» و «مایر» در تحقیق خود به سال ۱۹۹۱ دریافتند ارتباط مثبت و معناداری بین میزان جرم و تعداد مشروب فروشی ها و عشرتکده ها در برخی محدوده های شهر وجود دارد (Anselin, ۲۰۰۰, p. ۲۲۱). پژوهش آنها نشان داد تاثیر مکانهای فوق در نرخ بزهکاری وقتی بیشتر است که مشروب فروشیها و مراکز فساد در نواحی و محله های گمنام و با امکان حفاظت و مراقبت کمتر نیروی انتظامی قرار داشته باشد (Anselin, ۲۰۰۰, p. ۲۲۱).

همچنین در تحقیق مشابهی «کوهن» و همکارانش در سال ۱۹۹۳ نتیجه فوق را تائید نمودند. آنها در بررسی مکانهای تمرکز و تراکم جرایم مربوط به قاچاق مواد

زیر را در شکل گیری کانونهای جرم خیز موثر دانسته اند:

الف) وجود امکانات و تسهیلات مناسب بزهکاری چون وجود مشروب فروشی، قمارخانه، برخی مجتمع های آپارتمانی در یک محدوده جغرافیایی باعث ترغیب و تشویق بزهکاران به انجام رفتار مجرمانه در این محدوده ها می شود. علاوه بر این نوع و میزان بزهکاری بستگی به نوع افرادی دارد که به این مکانها جذب می شوند.

ب) ویژگیهای مکانی:

وجود مشخصاتی چون دسترسی راحت، نبود گشت و نگهبان، عدم مدیریت اصولی و در کنار آن وجود برخی امکانات مجرمین را ترغیب به جنایت در برخی مکانهای خاص می نماید.

ج) اهداف مجرمانه:

وجود اموال یا اشیای که مطلوب بزهکاران است.

د) بزهکار:

وجود تعداد بیشتر بزهکاران و داشتن توانایی و انگیزه کافی جهت عمل مجرمانه از دیگر عوامل موثر در شکل گیری کانونهای جرم خیز است (Eck, 1995, p.16).

بنا به مراتب فوق ملاحظه می گردد تمامی نظریه های فوق که بر پایه نقش محیط و شرایط مکانی و اجتماعی محیط در ایجاد کانونهای جرم خیز ارائه گردیده است تا حدودی به یکدیگر شباهت دارد اما آنچه طرفداران نظریه کانونهای جرم خیز به آن تاکید دارند اینکه این مکانها در نتیجه همگرایی و ترکیب اهداف مجرمانه، قربانیان بالوقه جرم و بزهکاران در یک محدوده ایجاد می گردد که در نهایت موجب پیدایش حداکثر فرصت و امکان بزهکاری در این مکانها می شود به عنوان مثال واقع شدن هتل ها، متل ها، فرودگاه ها، پایانه های مسافربری توقفگاههای وسایط نقلیه، رستورانها و مکانهای جذب گردشگران و برخی مراکز تجاری و

سیاحتی و تجمع بزهکاران در بیشتر موارد باعث ایجاد محدوده های جرم خیز می شود.

نکته مهم دیگری که اندیشمندان بر آن تاکید می ورزند این است که کانونهای جرم خیز بیشتر در محدودههایی قرار دارد که قربانیان بزه (شخص یا شیء) و بزهکاران در بیشترین مجاورت با یکدیگر قرار گرفته باشند و این مجاورت باعث افزایش فرصت های بزهکاری و تکرار جرم می شود. در واقع این مکانها موجب نوعی عدم تعادل، انحراف از استانداردها، طغیان ناهنجاری و بزه می شود و باعث می شود تا این محدوده ها همانند دمل های چرکینی در سطح شهر خود نمایی کند. دمل هایی که در ابتدا به صورت نواحی با میزان کم بزهکاری تولد یافته و سپس به عرصه های تراکم و تمرکز بزهکاری بدل می گردند.

روشهای شناسایی و تعیین کانونهای جرم خیز

برای شناسایی و تعیین کانونهای جرم خیز روشها و فنون مختلفی به کار گرفته می شود از جمله روشهای رایج استفاده از فنون آماری، ترسیم نقشه های نقطه ای نقشه های تراکمی نقشه های شبکه ای و ... می باشد که هر یک با توجه به نوع و هدف مطالعه و اطلاعات مورد استفاده به کار گرفته می شود. آنچه اهمیت دارد اینکه در تعیین محدوده های جرم خیز آستانه یا مرز قطعی وجود ندارد و مبنی اندیشمندان و صاحب نظران نیز توافق بر سر تعریف این محدوده ها وجود ندارد. به عنوان مثال نمی توان به طور مشخص و دقیق اظهار داشت یک محدوده بایستی از حداقل چه میزان جرم برخوردار باشد تا مکانی جرم خیز تلقی شود. بدیهی است عواملی چون اندازه ناحیه، میزان تمرکز و تراکم و تکرار بزه در طول زمان می تواند در این تشخیص موثر باشد و در بیشتر موارد محدوده های جرم خیز با روش مشاهده و درک بصری تعیین می گردد.

یکی از دلایلی که تشخیص حدود و ثغور کانونهای جرم خیز را دشوار می سازد اینکه تحقیقات نشان می دهد مرز این محدوده ها در طول زمان تغییر می یابد و نه تنها اندازه محدوده های جرم خیز کوچک یا بزرگ می گردد بلکه این احتمال وجود دارد یک کانون جرم خیز در طول زمان از بین رفته یا جابجا شده و به محدوده های دیگری از شهر منتقل گردد و به دیگر سخن تغییر و دگرگونی در شرایط مکانی، اجتماعی، فرهنگی و جمعیتی یک شهر باعث میشود تعداد کانونهای جرم خیز یک شهر در طول زمان کم یا زیاد شده و یا اینکه موقعیت مکانی این محدوده ها تغییر کند یا اندازه و وسعت آنها کوچکتر

یا بزرگتر گردد.

امروزه به کارگیری نقشه های بزه کاری در کلیه مطالعات جغرافیای بزهکاری اهمیت زیادی یافته است لیکن در تحلیل مکان های جرم خیز این استفاده به مراتب مهمتر و غیر قابل انکار است. مهمترین کاربرد نقشه در این تحلیل ها در دو نکته اساسی زیر نهفته است:

الف - محدوده های جرم خیز در کجا واقع شده اند؟
ب - کدامیک از محدوده ها وضعیت بحرانی ترینیت به بقیه دارند؟ (Hom office, ۲۰۰۳) بی اغراق نقشه در بسیاری از موارد می تواند حاوی اطلاعاتی باشد که در چندین صفحه گزارش نیز قابل خلاصه کردن نیست علاوه بر این نقشه ها درک بصری مشکلات اجتماعی را برای مسئولین تسهیل نموده و اتخاذ تصمیم را سهل تر می نماید. نکته حائز اهمیت اینکه تا اواسط دهه ۱۹۹۰ میلادی یعنی تا ده سال قبل استفاده از رایانه در تحلیل بزهکاری و از جمله ترسیم نقشه ها جرم حتی در کشورهای پیشرفته مرسوم نبود لیکن از سال ۱۹۹۵ به بعد و بدلیل کاهش شدید قیمت رایانه و همه گیر شدن سخت افزار و نرم افزارهای مربوطه استفاده از رایانه در تحلیل های مکانی جرم بسیار اهمیت یافته است همچنین با استفاده از نرم افزارهای تخصصی سامانه اطلاعات جغرافیای (GIS) امکان بسیار مناسبی جهت تهیه پایگاه داده ای مرتب سازی تلفیق و ترکیب ولایه بندی و پردازش داده ها و از همه مهمتر نمایش فضایی اطلاعات مجرمانه پدید آمده است از جمله نرم افزارهای که در محیط سامانه اطلاعات جغرافیایی امکان تجزیه و تحلیل بزهکاری و نمایش کانونهای جرم خیز را فراهم می آورد نرم افزار جانبی (Crime Analysis) می باشد که نخسه دوم آن نیز طراحی و ارائه گردیده است این نرم افزار که در محیط (Arcview ۳,۳) نصب و اجرا می گردد بطور اختصاصی جهت تحلیل بزهکاری تولید شده است.

از نرم افزارهای اختصاصی در زمینه شناسایی و تحلیل کانون های جرم خیز می توان به موارد زیر اشاره نمود:

Crime stat: از جمله نرم افزارهای مناسب جهت تحلیل آماری - فضایی بزه کاری می باشد که ویرایش سوم آن نیز به تازگی ارائه گردیده است، این نرم افزار رایگان بوده و توسط مرکز پژوهش تهیه نقشه ای بزهکاری وابسته به دادگستری ایالات متحده آمریکا تهیه شده است.

Stac: که مخفف عبارت Spatial and Temporal Analysis of Crime می باشد، یکی دیگر از دسته های نرم افزاری مناسب جهت تحلیل فضایی، زمانی

علاوه بر تمامی محدودیت های فوق و نبود توافق بر سر تعریف یا حد و مرز محدوده های جرم خیز، «کیت هریس» در کتاب خود سه معیار برای تشخیص و تعیین حدود نقاط جرم بیان داشته است وی فراوانی بزه، کوچک بودن محدوده محل وقوع جرایم و محدودیت زمانی برای تکرار بزه را از جمله معیارهای تعیین محدوده جرم خیز ذکر نموده است. (Harreis, ۱۹۹۹, p.۱۱۳).

گفتنی است بین دانشمندان بر سر تعداد و فراوانی بزه در مکانهای جرم خیر وحدت نظر وجود دارد لیکن بر سر وسعت و حدود جغرافیایی و محدوده زمانی اختلاف نظر دیده می شود به گونه ای که برخی محدوده جرم خیز را یک ساختمان یا یک مجتمع مسکونی و برخی وسعت آن را یک مایل مربع یا یک محله یا یک ناحیه دانسته اند در تعریف دوره های زمانی نیز از یک هفته تا یک سال اختلاف نظر دیده می شود. (Coanter, ۲۰۰۰, p.۱۷۵).

کاربرد نقشه و نرم افزارهای اختصاصی در تحلیل مکانهای جرم خیز

روش ها و فنون مختلفی برای شناسایی و تعیین محدوده ها جرم خیز وجود دارد که هر کدام از آنها با توجه به مقتضیات نوع داده ها و اطلاعات موجود منابع و امکانات و تجهیزات مورد استفاده قرار می گیرند. نکته حائز اهمیت اینکه تقریباً در تمامی روشها استفاده از نقشه در نمایش اطلاعات مجرمانه جایگاه ویژه ای دارد اگر چه استفاده از روش های و آزمون های آماری نیز در مواردی مورد استفاده قرار میگیرد.

بزهکاری محسوب می گردد.

Crime solv: نرم افزاری مناسب جهت تحلیل مکانهای جرم خیز است.

Hotspot Detective: از دیگر نرم افزارهای

اختصاصی برای تحلیل مکانهای جرم خیز می باشد.

Recap sde: برای تحلیل و نمایش کانونهای

جرم خیز طراحی و ارائه شده است و رایگان است.

Crime Maps: از دیگر نرم افزارهای معتبر برای

تحلیل مکانهای جرم خیز و تهیه نقشه های بزهکاری می باشد:

امروزه بکارگیری نرم افزارهای فوق جهت تحلیل فعالیت های مجرمانه در تشکیلات پلیسی، کارآگاهی و قضایی بسیار عمومیت یافته و در بسیاری از کشورها مراکز انتظامی اقدام به طراحی و ساخت نرم افزارهای اختصاصی جهت فعالیت خود نموده اند.

تحلیل زمانی کانونهای جرم خیز:

علاوه بر تحلیل مکانی بزهکاری که بر اساس تکرار بزه و تمرکز آن در محدوده های خاص شهر انجام می گیرد، کانونهای جرم خیز می تواند بر اساس الگوهای زمانی ارتکاب جرائم مطالعه گردد این بررسی بر پایه تغییرات نوع و میزان بزه در بستیر زمان بر اساس معیارهای چون کشف ارتباط و تغییرات در بین نوع و میزان جرائم ارتکابی یکم شهر در فصول مختلف یا ماههای مختلف سال، روزهای هفته و ساعات مختلف شبانه روز انجام می گیرد. این تحلیل در بسیاری از موارد در شناسایی بهتر نقاط جرم خیز و الگوهای مختلف بزهکاری کمک می کند و می تواند در پیش گیری بزهکاری به دست اندرکاران قضایی و انتظامی کمک نماید. علاوه بر این ترکیب تحلیل زمانی و مکانی بزهکاری امکان تحلیل های کاملتری و دقیقتری را فراهم می کند. چنانچه تحلیل مکانی محدوده های جرم خیز همانند گرفتن عکس از مقاطع مختلف زمانی میباشد. استفاده از تحلیل زمانی به کنار یکدیگر قرارداد این عکس ها شباهت دارد که در نتیجه همانند یک فیلم، پویایی و تغییرات محدوده های جرم خیز را در طول زمان (فصول، ماهها، روزهای هفته و ساعات شبانه روز) نشان می دهد.

نتیجه:

کانونهای جرم خیز بیانگر مکان یا محدوده جغرافیایی است که میزان بزهکاری در آن از حد متوسط بالاتر است تحلیل جغرافیایی کانونهای جرم خیز فزاینده نمایش شناسایی و تعیین حدود محدوده های تراکم و تمرکز بزهکاری در سطح شهرها اطلاق می شود بدین طریق سعی می شود ضمن شناسایی عوامل این تمرکز راهبردهای و تدابیر مناسب حذف یا کاهش

این عوامل اتخاذ شود و از وقوع بزه در این محدوده ها جلوگیری گردد. بخش دیگر این فرایند تعیین اولویت ها و تخصیص بیهنه منابع اعم از نیروی انسانی تجهیزات و امکانات پلیسی جهت کاهش بزهکاری در این محدوده هاست. بنابراین با توجه به یافته های تحلیل فوق دست اندرکاران و مسئولین امنیت شهری بهتر می توانند محدوده های آلوده شهری را تحت کنترل در آورده نیرو توان امکانات و تجهیزات خود را در این محدوده ها متمرکز نمایند از طرفی با بررسی خصوصیات کالبدی، اجتماعی فرهنگی موثر در وقوع بزه در این محدوده های می توان اقدام به برنامه ریزی جهت از بین بردن یا کاهش اثرات این عوامل نمود. یا اینکه برخی محدوده های مستعد جرم خیزی یا زمان و مکان احتمالی واقع بزه در آینده را پیش بینی نموده و یا جهت دستگیری بزهکاران حرفه ای و با سابقه اقدام شود در این پژوهش سعی شود ضمن تبیین رویکرد کانونهای جرم خیز، پیشینه مطالعه چهار چوب نظری، روشهای شناسایی و تعیین محدوده ها تراکم ناهنجاری های اجتماعی تشریح شود. در این راستا نقشه های بزهکاری و مجموعه نرم افزارهای تخصصی برای این تحلیل معرفی گردید و در نهایت تحلیل میزانی کانونهای جرم خیز به عنوان رویکردی نوین در کنترل و پیشگیری بزهکاری شهری توضیح داده شود.

